

ADATKEZELÉS SORÁN FELMERÜLŐ JOGVISZONYOK ELHATÁROLÁSA

Dr. Czapári Dóra

PhD hallgató, PTE-ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék Informatikai és Kommunikációs Jogi Csoport

A szerző kutatási területe: személyes adatok védelme

A szerző elérhetősége: czapari.dora@pte.hu

DOI: <https://doi.org/10.47272/KIKPhD.2020.1.5>

ÖSSZEFOGLALÓ

Az általános adatvédelmi rendelettel megnőtt a jelentősége az elszámoltathatóság elvének, ami komoly kihívást jelent az adatkezelésben részt vevő személyeknek, hiszen képesnek kell lenniük bizonyítani, hogy adatkezelésük megfelel a rendelet követelményeinek. Mivel a rendelet egyik alapvető elvárása – amit igazolni is tudni kell - az érintettek megfelelő tájékoztatása, ezért az adatkezelők elkezdtek az általuk végzett adatkezeléseket átvilágítani, átláthatóvá tenni, ami szükségszerűen magával hozta az adatkezelésben részt vevő személyek közti jogviszonyok definiálásának, jogi szempontú értékelésének igényét. A tanulmányomban az adatkezelésben résztvevő személyek ismerveinek meghatározását, az elhatárolás során figyelembe veendő szempontokat szeretném összefoglalni, hiszen a minősítés feladata a vártnál nehezebbnek bizonyult.

KULCSSZAVAK

Adatkezelő, adatfeldolgozó, közös adatkezelő, elhatárolás.

I. Bevezetés

Az adatvédelmi szabályozás első szakaszában a szabályozás elsődlegesen az állami, számítógépes nyilvántartásokat célozta, rájuk vonatkozóan állapított meg kötelezettségeket. A második generációban azonban az érintettek kerültek a középpontba, és az adatvédelmi szabályozás a nekik biztosított széleskörű jogosítványokkal kívánta a védelem megfelelő szintjét biztosítani. Az utóbbi években azonban ismét egy koncepcionális váltásról beszélhetünk, hiszen az adatvédelmi jog fejlődésének harmadik generációja újra az adatkezelőket állítja a középpontba, és szigorú kötelezettségeket, illetve felelősséget ír elő, tehát kardinális kérdéssé vált, hogy egy-egy adatkezelés tekintetében mi a résztvevő személyek jogállása: ki adatkezelő, ki adatfeldolgozó. ¹

¹ Szőke Gergely László: Az adatvédelem szabályozásának történeti áttekintése, *INFOKOMMUNIKÁCIÓ ÉS JOG* 2013/10(3) 107. o.

Különös tekintettel arra, hogy - az általános adatvédelmi rendelettel – megnőtt a jelentősége az elszámoltathatóság elvének, ami komoly kihívást jelent az adatkezelésben részt vevő személyeknek, hiszen képesnek kell lenniük bizonyítani, hogy adatkezelésük megfelel a rendelet követelményeinek.² Mivel a rendelet egyik alapvető elvárása – amit igazolni is tudni kell - az érintettek megfelelő tájékoztatása, ezért az adatkezelők elkezdték az általuk végzett adatkezeléseket átvilágítani, átláthatóvá tenni. A fentiek tehát szükségszerűen magukkal hozták az adatkezelésben részt vevő személyek közti jogviszonyok definiálásának, jogi szempontú értékelésének igényét. A tanulmányomban az adatkezelésben résztvevő személyek ismérveinek meghatározását, az elhatárolás során figyelembe veendő szempontokat szeretném összefoglalni, hiszen a minősítés feladata a vártnál nehezebbnek bizonyult: az adatkezelésben résztvevők tevékenységének alapos átgondolásával a magyar adatvédelmi jogirodalomban sok éves elméletek kerültek átértékelésre: például a futárszolgálatok kezdtek tevékenységüket adatfeldolgozó helyett adatkezelőként értelmezni. Ez megfelel az Európai Adatvédelmi Testület azon megállapításának, hogy mivel az adatfeldolgozó kötelességei és kötelezettségei megnövekedtek a rendelet hatályba lépésével, ezért annak érdekében, hogy diszkrecionális jogkörrel is rendelkezzenek az adatok kezelésében – és ne csak a kötelezettségeknek kelljen eleget tenniük -, így inkább átértékelik saját szerepüket, ezáltal szélesebb hatáskörre szert téve.³

72

Tehtettel a nagyfokú bizonytalanságra, amely az adatkezelésben résztvevő személyek közti jogviszonyok elhatárolását érinti, definiálni szükséges azon személyeket, akik részt vehetnek az adatkezelésben, illetve szükséges meghatározni azon tényezőket, melyek mentén elhatárolhatók tevékenységeik egymástól. Az Európai Adatvédelmi Testület is felismerte, hogy jelentős kihívást jelent a gyakorlatnak a fenti szerepek azonosítása, ezért annak érdekében, hogy az 1/2010. sz. WP 29-es véleményt az adatkezelők és adatfeldolgozók fogalmáról felülvizsgálja összehívott egy egyeztetést az uniós ágazati szövetségek és a különböző ágazatok nem kormányzati szervezeteinek, abból a célból, hogy a gyakorlatban szerzett tapasztalatok beépíthetővé váljanak. A megállapításaik az adatfeldolgozó fogalmánál kerülnek ismertetésre.⁴

² Az Európai Parlament és a Tanács (Eu) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: Általános adatvédelmi rendelet) 5. cikk (2) bek.

³ Greet Gysen: *Controller-Processor: a very special relationship*. <https://www.linkedin.com/pulse/controller-processor-very-special-relationship-greet-gysen/> (2020.06.08.)

„Stakeholders also underlined the fact that the increased duties and liabilities of the processor may cause companies, which used to act as processors, to now wrongly claim they act as controllers in order to have discretionary power on the use of the data”.

⁴ Greet Gysen : u.o.

II. Az elhatárolás szempontjából releváns alapfogalmak

Az adatkezelésben szerepet vállaló személy lehet az adatkezelő, közös adatkezelő, illetve az adatfeldolgozó, valamint az általános adatvédelmi rendelet 29. cikke alapján az adatkezelő vagy adatfeldolgozó irányítása alatt eljáró, a személyes adatokhoz hozzáféréssel rendelkező személy. Adatkezelő az a természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv, ügynökség vagy bármely egyéb szerv, amely a személyes adatok kezelésének céljait és eszközeit önállóan meghatározza.⁵ Azaz az adatkezelői jogálláshoz szükséges, hogy a személy vagy szervezet jogalany legyen, továbbá önállóan meghatározza az adatkezelés céljait és eszközeit.⁶ Amennyiben az adatok kezelésének céljait és eszközeit nem egy személy határozza meg önállóan, hanem két vagy több adatkezelő közösen, közös adatkezelésről beszélünk.⁷ Adatfeldolgozó pedig az a személy, amely nem a saját, hanem az adatkezelő nevében kezeli a személyes adatokat.⁸ Adatkezelő vagy adatfeldolgozó irányítása alatt végzett adatkezelés az 5. pontban kerül ismertetésre, tekintettel arra, hogy az irányított személy adatkezelése nem különül el az irányító fél adatkezelésétől.

Ahhoz, hogy a felek közötti jogviszony leírhatóvá váljon, szükséges még az – általában a jogviszonyt keletkeztető jogi ténynek – az adattovábbításnak definiálása, ami - mint az adaton végzett művelet - adatkezelésnek minősül.⁹ Az adattovábbítás fogalmát a rendelet nem határozza meg, kizárólag az adatkezelés definíciójában szerepel, hogy a továbbítás egy az adatkezelési műveletek között.¹⁰ Az Infotv. – az általános adatvédelmi rendelet hatálya alá tartozó adatkezelések esetén is alkalmazandó¹¹ - fogalom meghatározást tartalmaz az adattovábbításra vonatkozóan. Eszerint az az adat meghatározott harmadik személy számára történő hozzáférhetővé tételét jelenti.¹² Harmadik személynek azokat a személyeket nevezzük, akik nem azonosak sem az érintettel, sem az adatkezelővel, vagy adatfeldolgozóval, és nem az adatkezelő vagy adatfeldolgozó közvetlen irányítása alatt álló személyek.¹³ Címzett pedig az a személy, akivel vagy amellyel a személyes adatot közlik, függetlenül attól, hogy harmadik fél-e.¹⁴

⁵ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 7. pont

⁶ Liber Ádám - Bereczki Tamás: Közreműködők adatvédelmi jogállása, *Jogtudományi Közöny*, 74. évf. 12. sz., 2019., 511-515. o.

⁷ Általános adatvédelmi rendelet 26. cikk (1) bekezdés

⁸ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 8. pont

⁹ Kis Kelemen Bence - Hohmann Balázs: A Schrems ítélet hatásai az európai uniós és magyar adattovábbítási gyakorlatokra. *Infokommunikáció és jog* 2016/2-3. szám (66-67.), 66. o.

¹⁰ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 2. pont

¹¹ Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotv.)2. § (2) bekezdés

¹² Infotv. 3. § 11. pont

¹³ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 10. pont

¹⁴ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 9. pont

III. A fenti szereplők közti jogviszonyok

Adatkezelést érintő jogviszony tehát létrejöhet két önálló adatkezelő közti adattovábbítás során, közös adatkezelők (joint data controllership), illetve adatkezelő és adatfeldolgozó között (data processing), valamint az általános adatvédelmi rendelet 29. cikke alapján az adatkezelő vagy adatfeldolgozó irányítása alatt eljáró, a személyes adatokhoz hozzáféréssel rendelkező személy és az őt irányító személy közötti jogviszony tekintetében.¹⁵

1. Önálló adatkezelők közti jogviszony (adatmegosztási jogviszony)

Adatkezelő tehát az a természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv, ügynökség vagy bármely egyéb szerv, amely a személyes adatok kezelésének céljait és eszközeit önállóan határozza meg,¹⁶ és amennyiben köztük – akár egy, akár kétirányú – adattovábbítást hajtanak végre, akkor önálló adatkezelők közti jogviszonnyról beszélhetünk.

Ez azt jelenti, hogy a részére történő adattovábbítás adatkezelési műveletnek, ezáltal adatkezelésnek minősül. Ezért céllal és az általános adatvédelmi rendeletben meghatározott jogalapok egyikével kell rendelkeznie.¹⁷

Sem az általános adatvédelmi rendelet, sem az Infotv. hatálya alatt nem merül fel kétség afelől, hogy két önálló adatkezelő közti adatközlés adattovábbításnak, ezáltal adatkezelésnek minősül. Ebből az is következik, hogy az adattovábbításnak is céllal és jogalappal kell rendelkeznie. A jogalapokat az általános adatvédelmi rendelet 6. cikke tartalmazza, ami lehet az érintett hozzájárulása, kötelező adatkezelés, jogi kötelezettség teljesítése, szerződés kötése, érdek mérlegelés, létfontosságú érdek¹⁸. Az adatvédelmi jog érintettek proaktív védelmét is elváró szabályrendszerében fényben nehezen képzelhető el az adatkezelő, vagy egy harmadik fél jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges adattovábbítás jogszerűsége, de maga a NAIH is többször elismerte az érdek mérlegelésen alapuló adattovábbítás lehetőségét önálló adatkezelők között, így az évfolyam- és osztálytalálkozó szervezéséhez kapcsolódó adatkezelésekről szóló ajánlásában, valamint a kapcsolattartó személyek személyes adatainak továbbításának kérdését is érintő NAIH/2018/2570/2/V. sz. tájékoztatásában. Mivel meglehetősen nehéz meghatározni a jogszerű és nem jogszerű adattovábbítás határát érdek mérlegelésen alapuló adattovábbítás esetén, ezért célszerű röviden elemezni ezt az esetkört. Az ICO (Information Commissioner's Office) kibocsátott az adatvédelmi irányelv

¹⁵ Közös adatkezelők és adatfeldolgozó közti jogviszonnyal jelen tanulmány nem foglalkozik, tekintettel arra, hogy a szabályai nagyrészt levezethetők az önálló adatkezelő és adatfeldolgozó közti jogviszonyból.

¹⁶ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 7. pont

¹⁷ NAIH/2015/3731/2/V. számú határozat 1. o.

¹⁸ Általános adatvédelmi rendelet 6. cikk (1)

alapján egy útmutatót, amely segítséget nyújt az adattovábbítás előkészítéséhez.¹⁹ Jó gyakorlatnak tartja, ha az adattovábbításra való kötelezettségvállalás előtt adatvédelmi hatásvizsgálatot végez adatkezelő²⁰, de legalább jól dokumentált és alapos érdekmerlegelési teszt végzése ajánlott. Különösen javasolt átgondolni, hogy milyen célt szolgál az adattovábbítás, a cél eléréséhez milyen adatok szükségesek, mely személyeknek nyújt hozzáférést, mikor, milyen időszakonként indokolt a továbbítás, milyen formában, mely adatbiztonsági feltételek mellett, hogyan ellenőrizhető, hogy az adattovábbítás célhoz kötött marad-e, szükséges-e egyáltalán a célhoz az adattovábbítás, milyen kockázatokat rejt magában, és kerül-e az adattovábbítás eredményeként harmadik országba a személyes adat.²¹

Bár *expressis verbis* szerződéskötési kötelezettség nem terheli az önálló adatkezelőket²², ha közöttük adattovábbítás történik, de – különösen érdekmerlegelésen alapuló adatkezelés (adattovábbítás) esetén – ajánlott a felek közti jogviszonyt írásba foglalni. A rendelet 74. preambulumbekzdése előírja ugyanis, hogy az adatkezelőt kötelezni kell különösen arra, hogy megfelelő és hatékony intézkedéseket hajtson végre, valamint hogy képes legyen igazolni azt, hogy az adatkezelési tevékenységek e rendeletnek megfelelnek, és az alkalmazott intézkedések hatékonysága is az e rendelet által előírt szintű.²³ Két egyenrangú fél pedig szerződéskötéssel tud eleget tenni legegyszerűbben ennek az elvárásnak, hiszen ebben az esetben a szerződésben foglaltak be nem tartása polgári jogi alapon is megtámadható, illetve kikényszeríthetővé válik. Ebből következik, hogy amennyiben adatkezelő bizonyítani szeretné, hogy a továbbított személyes adatok védelme érdekében kellő intézkedéseket tett, nehezen tekinthet el a szerződéskötéstől. Valószínűleg az adatvédelmi joggyakorlat rövid időn belül megerősíti ezt a gyakorlatot, hiszen például az Egyesült Királyságban, ahol jogszabály²⁴ jogalapot biztosít a közintézmények közti adattovábbításra – ha más jogalap nem alapozza meg az adott célból történő adattovábbítást – is elvárt az adattovábbítás lényeges körülményeinek szerződésbe foglalása.²⁵

¹⁹ https://ico.org.uk/media/for-organisations/documents/1068/data_sharing_code_of_practice.pdf (továbbiakban: ICO Code) (2020.06.08.)

²⁰ ICO Code 27. oldal

²¹ U.o. 14-15. oldal

²² Megjegyzendő, hogy ez a harmadik országba történő adattovábbítások esetén nem irányadó tekintettel arra, hogy speciális szabályok vonatkoznak erre az esetre.

²³ Általános adatvédelmi rendelet 74. preambulumbekzdése

²⁴ Data-Sharing and Governance Act 2019.

<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2019/act/5/enacted/en/html> (2020.06.08)

²⁵ A&L Goodbody - Davinia Brennan: *Government publishes legislation programme for Summer 2019.* <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=b2254d52-c430-4580-8d3e-0e1b01886c22> (2020.06.08)

A NAIH álláspontja szerint a jogalap megléte mellett további garanciális követelményeknek is meg kell felelnie az új adatkezelőnek, így különösen biztosítani kell az érintetti jogok gyakorlását, valamint a célhoz kötött adatkezelés elvének érvényesülését. Az adattovábbító adatkezelő akkor jár el felelősen, ha erről az adattovábbításról döntő érdemlévelés során meggyőződik, és a szükséges védelmi intézkedéseket megteszi, amely leginkább az adatot átvevő adatkezelővel való szerződés-kötés lehet.

2. Közös adatkezelés (joint controllership)

Közös adatkezelésről akkor beszélünk, ha az adatkezelés céljait és eszközeit két vagy több személy együtt, közösen határozza meg.²⁶ Annak ellenére, hogy a közös adatkezelők jogintézménye nem a rendelet által bevezetett újdonság a magyar jogirodalomban, hiszen a bírósági joggyakorlatban, illetve a NAIH gyakorlatában is megjelent az az adatkezelés feltételeinek több adatkezelő általi meghatározásának konstrukciója,²⁷ de az elhatárolás két önálló adatkezelői jogviszonytól mégis egyáltalán nem egyszerű, különös tekintettel arra, hogy joggyakorlat – különösen az Európai Unió Bírósága (továbbiakban Bíróság) - meglehetősen tág értelmezés felé indult el. A Bíróság az Unabhangiges Landeszentrum für Datenschutz Schleswig-Holstein v Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein GmbH gyben²⁸ kimondta, hogy a Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein GmbH - mint a rajongói oldal adminisztrátora - és a Facebook Ireland Ltd. közös adatkezelők a rajongói weboldal üzemeltetésének vonatkozásában.²⁹ ³⁰ Az gy tényallása szerint a Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein GmbH a Facebookon létrehozott egy rangói oldalt, amihez bárki, akár regisztráció nélkül is hozzáférhetett az interneten. Az oldalt a Facebookon üzemeltette, a Facebook által kínált használati feltételek szerint, gy a Facebook határozta meg a cookie és egyéb technikai feltételeket. A Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein csak olyan adatokkal brt, amelyhez a Facebookon adminisztrátorként hozzáférhetők, gy konkrét személyes adatokhoz nem, hanem csak statisztikai clből anonim adatokhoz fért hozzá. ³¹ Kimondta a Bíróság, hogy mivel a Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein adminisztrátorként meghatározhatta azokat a paramétereket, melyek alapján a látogatókat reklámokkal targetalhatta, illetve ő határozta meg az oldal clközönségére vonatkozó beállításokat, ezáltal részt vett a rajongói oldalát meglátogató személyek személyes

²⁶ általános adatvédelmi rendelet 26. cikk (1) bekezdés

²⁷ Fővárosi Közigazgatási s Munkaügyi Bíróság 22.K.32.486/2013/5., NAIH-2298-23/2013/H; NAIH/2015/545/7/H; NAIH-542-41/2014/H. Jóri András, Bártfai Zsolt, Hári Anita, Soos Andrea Klára: *A GDPR magyarázata*. Budapest, HVG ORAC, 2018. 99. o. (továbbiakban: Jóri et. al.2018.)

²⁸ C-210/16

²⁹ C-210/16 75.

³⁰ Jóri et. al. 2018. 97. o.

³¹ C-210/16 15.

adatainak kezelésére vonatkozó célok és ezen adatkezelés módjának meghatározásában, ezért közös adatkezelőnek minősül.³²

A másik a Tietosuojaalvuttettu v Jehovan todistajat ügy³³ volt,³⁴ mely tényállása szerint a Jehova Tanúi gyülekezetének tagjai gyűjtöttek személyes adatokat a meglátogatott családokról és rögzítették azokat, anélkül, hogy erről tájékoztatták volna az érintetteket. A gyűjtött adatok alapján szervezték meg a gyülekezet tagjainak látogatását, illetve olyan listát is létrehozta, amelyen szereplő személyeket a későbbiekben nem keresték fel.³⁵ A Bíróság arra az álláspontra jutott, hogy a látogatók adatkezelése nem esik a háztartási adatkezelési kivétel hatálya alá,³⁶ továbbá megállapítható a vallási gyülekezet és a látogatók közös adatkezelői minősége, annak ellenére is, hogy az adatkezelő vallási gyülekezet nem fér hozzá – közvetlenül – a személyes adatokhoz, vagy nem adott közvetlen, írásos utasítást vagy útmutatást az adatok gyűjtésére.³⁷ Önmagában a vallási gyülekezet azon tevékenysége, hogy - saját céljaiból – befolyást gyakorol a személyes adatok kezelésére és emiatt részt vesz a kezelés céljainak és módjának meghatározásában elegendő, hogy adatkezelőnek kelljen tekinteni.³⁸ Tekintettel arra egyrészt, hogy a felkeresett személyekkel kapcsolatos adatok gyűjtése és azok későbbi kezelése a Jehova tanúi közösség hittenyerjesztésre irányuló célkitűzésének elérésére szolgál, másrészt a Jehova tanúi közösség nem általánosságban bír tudomással arról, hogy hitének terjesztése céljából sor került ilyen adatkezelésre, hanem – többek között a különböző hitszónokok tevékenységi területének felosztása révén – szervezi és össze is hangolja tagjainak hitszónoki tevékenységét, ezáltal kijelenthető a Bíróság álláspontja szerint³⁹, hogy meghatározza az adatkezelés céljait és eszközeit.

A Bíróság fent hivatkozott döntései tehát a "közös adatkezelés" tág értelmezése mellett törtek pálcát, és ez felveti azt a kérdést, hogy milyen szempontok mentén határolható el az önálló adatkezelői státusz a közös adatkezelőitől. A 29. cikk szerinti munkacsoport (továbbiakban WP29) az „adatkezelő” és az „adatfeldolgozó” fogalmáról szóló 1/2010 számú véleményében kijelentette, hogy: egyrészt az adatokhoz való hozzáférés önmagában nem jár adatkezelői minőséggel, és ugyanez igaz fordítva is: az adatkezelő fogalmi elemének nem feltétele az adatok birtoklása. Így a többszereplős, összetett rendszerekben a személyes adatokhoz való hozzáférést és az érintettek egyéb jogait különböző szinteken különböző szereplők

³² C-210/16 35-39.

³³ C-25/17

³⁴ Jóri et. al. 2018. 98. o.

³⁵ C-25/17 11-16.

³⁶ C-25/17 76. 1.

³⁷ C-25/17 76.3.

³⁸ C-25/17 68.

³⁹ C-25/17 71.

is biztosíthatják.⁴⁰ Az adatkezelő fogalmának nem tartalmi eleme az adatok birtoklása.⁴¹

Az adatokhoz való fizikai hozzáférés lehetősége tehát elhatárolási szempontként nem alkalmazható. Véleményem szerint az elhatároláshoz mindenképp az adatkezelő fogalmából szükséges kiindulni. Az adatkezelő fogalmának három fő tartalmi eleme van: 1. természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv vagy ügynökség, vagy bármely egyéb szerv, 2. önállóan vagy másokkal együtt, 3. meghatározza az adatkezelés céljait és eszközeit. Bővebb magyarázatra a harmadik pont szorul, hiszen szükséges tisztázni, hogy milyen tevékenységet jelent a „meghatározó” kritérium, és milyen tényezőkre (cél és eszköz) kell e tevékenységnek kiterjedni.

A „meghatározó” fogalom nem igényli az adatkezelés folyamatában annak megvalósítására vonatkozó konkrét döntések meghozatalát⁴², elegendő ha csak befolyásolja az adatkezelés célját és eszközeit⁴³. Ennek megítélése ténykérdés, és nem a felek általi jogi szempontú minősítés függvénye, hiszen nem az a személy az adatkezelő, aki jogszerűen meghatározza, hanem aki – akár jogszerűtlenül is – meghatározza.⁴⁴ Ezt bizonyítja a SWIFT- ügy is, ahol bár formálisan a SWIFT magát adatfeldolgozónak minősítette, de megállapításra került, hogy bizonyos tekintetben adatkezelőnek minősül, függetlenül attól, hogy az adattovábbításra vonatkozó szerződés szerint adatfeldolgozóként pozicionáltak.⁴⁵ Az a fontos tehát, hogy ki bír tényleges ráhatással az adatkezelés céljaira és eszközeire.

Az adatkezelés célja alatt azt az okot értjük, ami szükségessé teszi személyes adatok kezelését.⁴⁶ Bővebb kifejtésre az adatkezelés eszközeinek meghatározása szorult inkább. A jogirodalom⁴⁷ és az általános adatvédelmi rendelet hatálybalépését megelőző NAIH gyakorlat⁴⁸ is megfogalmaz olyan ismérveket, melyek az érdemi döntéshozatali jogkörre utalnak. Ezek a körülmények az alábbiak: kezelt adatok körének meghatározása, adatkezelés jogalapjáról, időtartamáról, személyes adatokhoz való hozzáférésről, adattovábbításról, adatfeldolgozó igénybeviteléről, adatbiztonsági intézkedésekről szóló döntés, adatkezelés módjának kialakítása,

⁴⁰ WP 29. Az „adatkezelő” és az „adatfeldolgozó” fogalmáról szóló 1/2010 számú vélemény

⁴¹ Mike Hintze: Data Controllers, Data Processors, and the Growing Use of Connected Products in the enterprise: Managing Risks, Understanding Benefits, and Complying with the GDPR. *Journal of Internet Law (Wolters Kluwer)*, 2018/August, 2. o. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3192721>

⁴² Jóri et al. 2018 92. o.

⁴³ lásd: C-210/16 és C-25/17

⁴⁴ WP 29. 1/2010. vélemény 9. o.

⁴⁵ U.o. 9. o.

⁴⁶ Árvay Viktor, et. al.: *Magyarázat a GDPR-ről*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018. (a továbbiakban: Péterfalvi 2018.) 81. o.

⁴⁷ U.o.: A kötet három új elemet tartalmaz a korábbi gyakorlattal szemben: a kezelt adatok körének és jogalap meghatározása, személyes adatok felhasználása más adatkezelési célból.

⁴⁸ NAIH-10-24/2013/H. számú határozat 13. o.

adatkezelés végrehajtása, személyes adatok felhasználása más adatkezelési célból, érintetti jogok biztosítása, végrehajtása.⁴⁹

Az adatkezelő meghatározásához tehát elsőként az adott - adatkezelő azonosításában kulcsfontosságú szerepet betöltő⁵⁰ - adatkezelési célt kell azonosítani, majd megvizsgálni, hogy ki határozta – esetleg befolyásolta – annak megállapítását. Majd a következő lépés az adatkezelés eszközeinek vizsgálata, nevezetesen, hogy ki(k) jogosult(ak) azokat befolyásolni. Harmadik lépés meggyőződni arról, hogy ennek a személynek a nevében/érdekében történik-e az adatkezelés. Álláspontom szerint ezen kérdések megválaszolását követően adható válasz arra, hogy ki az adatkezelő. Fontos kiemelni, hogy mindig adatkezelési célonként kell az értékelést elvégezni, hisz előfordulhatnak olyan esetek, hogy a felek adatkezelésben betöltött pozíciója valamely ügycsoport tekintetében eltér: azaz bizonyos célok mentén adatkezelő-adatfeldolgozó, más célok vonatkozásában közös adatkezelő, esetleg adattovábbítást megvalósító önálló adatkezelőnek minősülnek.

Amennyiben a kérdések megválaszolását követően az állapítható meg, hogy több személyhez köthető, és a cél elérése a másik (közös) adatkezelő nélkül nem lehetséges, akkor a közös adatkezelés fennáll.⁵¹ Nem szükséges azonban, hogy a felek mindegyike egyenlő mértékben működjön közre az adatkezelésben és nem kell minden félnek az adatkezelés egészébe részt vennie, sőt – a korábban kifejtettekkel összhangban - anélkül is megállapítható a közös adatkezelés, ha az egyik adatkezelő nincs is a személyes adatok birtokában,⁵² de szükséges a közös adatkezeléshez, hogy a résztvevők meghatározható, tényleges befolyással bírjanak az adatkezelésre.⁵³ A közös adatkezelés nem jelenti az adatkezelésből fakadó felelősség egyenlő megoszlását sem, ugyanis erről a feleknek a közös adatkezelői megállapodásban kell rendelkeznie, azonban az érintett a mindegyik adatkezelővel szemben gyakorolhatja a rendelet szerinti jogait,⁵⁴ és az érintettel szemben a közös adatkezelők egyetemlegesen felelnek.⁵⁵ A rendelet nem tartalmaz kifejezett szankciót a közös adatkezelőkre vonatkozó szabályok megsértése esetére, azonban ezáltal olyan

⁴⁹ Péterfalvi 2018. 81. o.

⁵⁰ Greet Gysen: i.m. (2020.06.08.)

⁵¹ Datenschutzkonferenz (DSK): Kurzpapier Nr. 16: *Gemeinsam für die Verarbeitung Verantwortliche, Art. 26 DSGVO (DSK: Kurzpapiere Nr. 16.)* 2. o., https://www.datenschutzkonferenz-online.de/media/kp/dsk_kpnr_16.pdf (2020.06.08.)

⁵² Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 11.K.33.918/2013/8. 7. o.

⁵³ Datenschutzkonferenz: Kurzpapier Nr. 16 *Gemeinsam für die Verarbeitung Verantwortliche, Art. 26 DSGVO* 2. oldal, https://www.datenschutzkonferenz-online.de/media/kp/dsk_kpnr_16.pdf (2020.06.08.)

⁵⁴ Általános adatvédelmi rendelet 26. cikk (3) bekezdés

⁵⁵ Általános adatvédelmi rendelet 82. cikk (4) bekezdés

általános elvek, mint az átláthatóság elve is sérülhet, ami a legsúlyosabb kategóriába esik.⁵⁶

A német adatvédelmi hatóságok konferenciája foglalkozott a közös adatkezelők fogalmával.⁵⁷ Véleményük szerint a közös adatkezelők egymás között is címzeteknek⁵⁸ tekintendők és önálló joggal kell rendelkezniük a személyes adatok egymás közötti továbbításához,⁵⁹ ⁶⁰ tehát a rendelet alapján nem harmadik személy címzettnek minősülnek.

3. Adatfeldolgozás (data processing)

Adatfeldolgozó az a természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv, ügynökség vagy bármely egyéb szerv, amely az adatkezelő nevében személyes adatokat kezel.⁶¹ Az adatfeldolgozó tehát – annak fogalmából kiindulva – adatkezelést valósít meg, de azt nem a saját, hanem adatkezelő nevében, annak utasításai szerint teszi.⁶²

A közös adatkezelői jogviszonyt az adatfeldolgozástól könnyebb elhatárolni, ugyanis az adatkezelési tevékenységet az egyik személy a másik nevében végzi, és egyikük jogosult csak az adatkezelés céljait és eszközeit meghatározni, akkor adatfeldolgozásról beszélünk, ha mindkét személynek van ráhatása a közös adatkezelés céljaira és eszközeire, és mindkét személy a saját nevében végzi, akkor közös adatkezelésről beszélünk.

A magyar jogalkotó korábban szűkebb fogalom meghatározást érvényesített az adatfeldolgozás tekintetében, ami három tekintetben volt korlátozott: egyrészt szűkebb tevékenységi kört értett alatta, másrészt meghatározta az igénybe vehető alanyok körét, harmadrészt tiltotta az adatfeldolgozó saját célra végzett adatkezelését.⁶³ A szűkebb értelmezést az Adatvédelmi biztos gyakorlata is alátámasztotta, mikor úgy foglalt állást, hogy „adósságbehajtó társaságok nem tekinthetők adatfeldolgozóknak, mivel a birtokukba került személyes adatokkal nem adatkezelési végrehajtási technikai műveleteket hajtanak végre, hanem azokat felhasználják, és azokra támaszkodva a szerződés keretei között döntéseket hoznak, a polgárral szerződésben álló gazdasági társaság tevékenységébe tartozó feladatot

⁵⁶ Piotr Foitzik: *How to comply with provisions on joint controllers under the GDPR*. <https://iapp.org/news/a/how-to-comply-with-provisions-on-joint-controllers-under-the-gdpr/> (2020.06.08.)

⁵⁷DSK: *Kurzpapier Nr. 16 Gemeinsam für die Verarbeitung Verantwortliche, Art. 26 DSGVO*. https://www.datenschutzkonferenz-online.de/media/kp/dsk_kpnr_16.pdf (2020.06.08.)

⁵⁸ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 9. pont

⁵⁹ DSK: *Kurzpapier Nr. 16.*, https://www.datenschutzkonferenz-online.de/media/kp/dsk_kpnr_16.pdf 1. oldal (2020.06.08.)

⁶⁰ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 10. pont

⁶¹ Általános adatvédelmi rendelet 4. cikk 8.

⁶² Általános adatvédelmi rendelet 28. cikk (3) bekezdés

⁶³ Jóri 2018. i.m. 223. o.

látnak el. Az adatkezelő tehát nem adhat át rendelkezési-döntési jogot az adatok felett”.⁶⁴

A tevékenységi kör tekintetében való korlátozás alatt az értendő, hogy a törvényszöveg tartalmazta az adatfeldolgozás fogalmát, és azt az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzésének tartotta, feltéve hogy a technikai feladatot az adatokon végzik.⁶⁵ Ez azt eredményezte, hogy az adatkezelés és adatfeldolgozás mint tevékenység elvált egymástól a jogirodalomban, és fogalmilag léteztek olyan adatkezelési tevékenységek, amik nem lehettek adatfeldolgozás tárgyai. A jogirodalom azonban bírálta a szűk megközelítést, mert arra az álláspontra helyezkedett, hogy az adatkezelés és adatfeldolgozás azonos terjedelmű,⁶⁶ illetve „az adatkezelési döntést leszámítva bármely adatkezelési művelet az adatfeldolgozóra bízható”.⁶⁷

Erre az eredményre jutott az Európai Bíróság is, mikor a Weltimmo s. r. o. és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság között folyamatban lévő ügyben a Kúria előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett – többek között - annak eldöntése iránt, hogy adatfeldolgozás fogalma azonosítható-e az adatkezelés fogalmával az adatvédelmi irányelv terminológiájában.⁶⁸ A Bíróság megállapította, hogy „habár az „adatfeldolgozás” fogalmának – a szokásos jelentése szerint és amint az az adatvédelmi törvényből következik – szűkebb az értelme, mint az „adatkezelésnek”, rá kell mutatni, hogy a 95/46 irányelv magyar nyelvű változata az „adatfeldolgozás” kifejezést ... az „adatkezelés” kifejezéssel megegyezően határozza meg. Ebből következően ... a 95/46 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy az „adatfeldolgozás” (az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzése) ezen irányelv magyar nyelvű változatában ... használt fogalmát az „adatkezelés” kifejezéssel azonosan kell érteni”.⁶⁹

Az adatfeldolgozót az adatkezelőtől tehát nem az elvégzett tevékenység különbözteti meg. Akkor mi tekinthető az elhatárolás alapjának? Kiindulva az adatkezelő fogalmából – tekintettel a közös adatkezelőknél írtakra is – az adatkezelés céljáról és módjáról van döntési lehetősége. Ezt az értelmezést megerősítik a rendelet adatfeldolgozásról szóló rendelkezései is, mivel az adatfeldolgozó az adatkezelő utasításai szerint köteles eljárni.⁷⁰

⁶⁴ Adósság- és követelésbehajtással foglalkozó gazdasági társaságok személyes adatok kezelésének gyakorlatával kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlás (Abi) 2001. Ld. Jóri 2018. 224. o.

⁶⁵ A korábbi adatvédelmi törvény 3. § 17. pont ; C-230/14. sz. ügy

⁶⁶ Jóri 2018. i.m. 223. oldal

⁶⁷ Majtényi László: *Az információs szabadságok – adatvédelem és közérdekű adatok nyilvánossága*. Budapest, Wolters Kluwer, 2013. 124. o.

⁶⁸ C-230/14. sz. ügy 14. (2015 október)

⁶⁹ C-230/14. sz. ügy 64-65.

⁷⁰ Általános adatvédelmi rendelet 28. cikk (3) bekezdés, 29. cikk; Jóri 2018. i.m. 227. o.

Nehezen határolható körül, hogy adatkezelő utasításainak mennyire kell konkrét utasításnak lennie ahhoz, hogy adatfeldolgozói jogviszony jöjjön létre a felek között. Az adatkezelési célról döntés (de facto) adatfeldolgozói jogállást eredményez.⁷¹ Az adatkezelés módjáról való döntést adatkezelő átruházhatja addig a szintig, amíg a döntés az adatkezelés jogszerűsége szempontjából nem alapvető fontosságú,⁷² aminek megítéléséhez érdemes azokat az ismérveket alkalmazni, amik az érdemi döntéshozatali jogkör kapcsán ismertetésre kerültek: aki ugyanis ezek tekintetében döntési kompetenciával bír, az adatkezelőnek, aki ezeket a döntéseket utasításként végrehajtja az adatfeldolgozónak minősül.

Fontos eleme az elhatárolásnak továbbá, hogy az adatkezelő nevében járjon el. Ez azt jelenti, hogy annak érdekében járjon el, vagyis adatkezelőtől „származzon” az a hatáskör, melyben az adatkezelést megvalósítja.⁷³ Ebből az is következik, hogy adatkezelőnek és adatfeldolgozónak elkülönült jogalanynak kell lennie⁷⁴, hiszen ellenkező esetben adatkezelő maga valósítaná meg az adatkezelést. További releváns tényező, hogy adatkezelő jogosult azt a döntést meghozni, hogy saját céljaira adatfeldolgozó segítségét veszi igénybe az adatkezelés során.⁷⁵

Hangsúlyozandó az is, hogy a jogviszonyt - adatfeldolgozó esetén is - adatkezelési célonként kell vizsgálni, ugyanis előfordulhat olyan eset is, hogy az bizonyos célok tekintetében adatfeldolgozó, de más célok tekintetében önálló, vagy közös adatkezelő a másik féllel. Ezt az értelmezést támasztja alá a rendelet 28. cikkének (10) bekezdése, mely *expressis verbis* adatkezelőnek minősíti adatfeldolgozót, ha - a rendeletet sértve – maga határozza meg az adatkezelés célját és eszközeit. Nem lehet tehát általános meghatározást adni arra vonatkozóan, hogy milyen szintű döntések meghozatala szükséges ahhoz, hogy valaki ne adatfeldolgozónak, hanem adatkezelőnek minősüljön, ennek megítélése mindig az adott tényállás, és annak összes körülményének függvénye.^{76 77}

Az Európai Adatvédelmi Testület adatkezelő és adatfeldolgozó fogalmáról szóló véleményének felülvizsgálatát segítő egyeztetésen konszenzusra jutottak a résztvevők, hogy szükséges a gyakorlatnak iránymutatás a szerepek elhatárolása tekintetében, amit egy ellenőrző lista, illetve konkrét gyakorlati példák tudnak

⁷¹ WP 29 1/2010. vélemény 33. o.

⁷² U.o. 33. oldal

⁷³ U.o. 26. oldal

⁷⁴ U.o. 25. oldal

⁷⁵ Mike Hintze: i.m. 3. o.

⁷⁶ Jóri 2018. i.m. 227. o.

⁷⁷ Egy Adatvédelmi biztosi állásfoglalás (ABI 2000., 94. o.) szerint a szervezetet képviselő természetes személy igazgatósági, felügyelőbizottsági tagja önálló adatkezelő, ha a társasággal megbízási jogviszonyban áll, és a társaság az adatkezelő, ha munkaviszony áll fenn közöttük. Jóri András cáfolja ezt a véleményt. Szerinte ugyanis a „döntő az, hogy a szóban forgó adatkezelés célját, illetőleg az arra vonatkozó döntéseket ... ki határozza meg: ez az alany az adatkezelő, függetlenül a jogviszony a jellegtől”. (Jóri 2018. 228. o.) Egyetérték az álláspontjával.

leginkább segíteni. Továbbá elfogadták, hogy az elhatárolás alapján az adatkezelés céljairól való döntésnek kell lennie.⁷⁸

Az adatfeldolgozás tárgyát képező személyes adatok adatfeldolgozóval közléséhez nincs szükség további jogalapra, hiszen adatkezelő önálló – adatfeldolgozótól független – adatkezelést támogatja a tevékenységük.⁷⁹ Az Infotv. is megerősíti, hiszen akként definiálja az adattovábbítást, mint az adat meghatározott harmadik személy számára történő hozzáférhetővé tételét,⁸⁰ és mivel adatfeldolgozó címzett, de nem harmadik fél, ezért részére hozzáférés biztosítása a személyes adatokhoz nem adattovábbítás, így nem szükséges önálló jogalap.

Adatfeldolgozói jogviszony létrejötte esetén az általános adatvédelmi rendelet előírja, hogy az adatfeldolgozó által végzett adatkezelést olyan szerződésnek vagy más jogi aktusnak kell szabályoznia, amely köti az adatfeldolgozót az adatkezelővel szemben. Azaz - jogi aktus hiányában - az általános adatvédelmi rendelet expressis verbis szerződéskötési kötelezettséget telepít az adatkezelőre és adatfeldolgozóra.⁸¹ Az adatfeldolgozás jellegéből következik, hogy ez a szerződés mindig feltételez egy olyan kötelmet a felek között, mely teljesítése adatkezeléssel jár. A magyar jogirodalom szerint a kötelem nemcsak megbízási szerződésen, hanem vállalkozási szerződésen is alapulhat.⁸² Álláspontom szerint nem minden vállalkozási szerződéshez kapcsolódhat, tekintettel a vállalkozási szerződés sajátosságaira. Ugyanis a vállalkozási szerződés alapján a vállalkozó tevékenységgel elérhető eredmény megvalósítására, a megrendelő annak átvételére és a vállalkozói díj megfizetésére köteles.⁸³ Továbbá bár a vállalkozó a megrendelő utasítása szerint köteles eljárni, de a megrendelő utasítása nem terjedhet ki a tevékenység megszervezésére, és nem teheti a teljesítést terhesebbé.⁸⁴ Az, hogy a megrendelő utasítási joga Ptk. alapján nem terjedhet ki a tevékenység megszervezésére azt eredményezheti, hogy az adatkezelést érintő lényeges körülményekre vonatkozó döntéshozatali hatáskör kerülhet a vállalkozóhoz, ami megkérdőjelezheti a felek közti adatfeldolgozói jogviszonyt. Igaz ez különös tekintettel arra, hogy mivel megrendelő utasítása nem teheti a teljesítést terhesebbé, és az adatbiztonsági intézkedések a gyakorlatban sokszor a szerződésszerű teljesítéshez nem feltétlenül szükséges, többletköltségekkel járó tevékenységet jelentenek, ezért a megrendelőt adatkezelői minőségére tekintettel megillető utasítási jog sok esetben Ptk.-ba ütközik. Ebből kifolyólag javasolt, hogy a felek a vállalkozói szerződés megkötése

⁷⁸ Greet Gysen: i.m. (2020.06.08.)

⁷⁹ DSK: *Konferenz der unabhängigen Datenschutzbehörden des Bundes und der Länder (Datenschutzkonferenz). Datenlizenz Deutschland – Namensnennung – Version 2.0.* (www.govdata.de/dl-de/by-2-0) 2. o. (2020.06.08.)

⁸⁰ Infotv. 3. § 11. pont

⁸¹ Általános adatvédelmi rendelet 28. cikk (3) bekezdés

⁸² Jóri 2018. i.m. 177. o.

⁸³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 6:238. § (1)

⁸⁴ Ptk. 6:240. § (1)

során különös figyelmet fordítsanak annak, hogy az adatkezelést érintő lényeges körülményeket, megrendelőt a tekintetben megillető utasítási jogot *expressis verbis* szerződésbe foglalják.

4. Adatkezelő vagy adatfeldolgozó irányítása alatt végzett adatkezelés

Adatkezelő vagy adatfeldolgozó irányítása alatt végzett adatkezelés alatt azt értjük, ha az adatkezelési tevékenység nem az adatkezelő vagy adatfeldolgozó által irányított személynek tudható be, hanem az irányító személynek, azaz az adatkezelőnek vagy adatfeldolgozónak. Ezekben az esetekben az irányított személy az irányító személy instrukcióinak megfelelően látja el az adatkezelési tevékenységet, leggyakrabban munkaviszony keretein belül. Véleményem szerint azonban ez munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyok esetén is lehetséges. Ezt támasztja alá a NAIH munkahelyi adatkezelésekről szóló ajánlásának szóhasználata, amikor azt a terminológiát használja, hogy a munkavégzésre irányuló jogviszonyokban – nem pedig munkaviszonyban – nem értelmezhető a hozzájárulás önkéntessége.⁸⁵ Munkavégzésre irányuló jogviszonynak a munkaviszony, a munkavégzési kötelezettséggel járó szövetkezeti tagsági viszony, a vállalkozási és megbízási szerződés, a gazdasági társaság vezető tisztségviselői vagy felügyelő bizottsági tagsági tevékenység ellátására irányuló jogviszony és az egyéni vállalkozás keretében végzett tevékenységek minősülnek.⁸⁶

84

Az általános adatvédelmi rendelet egy mondatral rendelkezik jogállásukról, amiben olyan releváns kérdésekre nem ad választ mint például, hogy adatkezelésnek minősül-e, hogy hozzáférhetnek személyes adatokhoz, illetve címzettnek tekintendők-e, aminek a tájékoztatási kötelezettség tartalmára van jelentősége.

Az első kérdés megválaszolásához az adatkezelés fogalmából érdemes kiindulni: eszerint adatkezelés (adatkezelési tevékenység) a közlés, továbbítás, terjesztés vagy egyéb módon történő hozzáférhetővé tétel, a 29. cikk hatálya alá tartozó irányítás alatt eljáró személyek pedig a személyes adatokhoz hozzáféréssel rendelkeznek a rendelet magyar terminológiája szerint. Ha megvizsgáljuk azonban a német szöveget, az különbséget tesz: az adatkezelés „Offenlegung”, ami „Übermittlung, Verbreitung, andere Form der Bereitstellung” kifejezéseken keresztül valósulhat meg. A 29. cikkben azonban a hozzáférésre a „Zugang” szót használja. A különbségtétel az angol fordításban is megjelenik, miszerint az adatkezelés „disclosure”, ami „transmission, dissemination, otherwise making available” kifejezéseken keresztül valósulhat meg, az irányított személy tekintetében pedig a „has access” használt. Ebből levonható az a következtetés, hogy a jogalkotó

⁸⁵ A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság tájékoztatója a munkahelyi adatkezelések alapvető követelményeiről 7. o.

https://www.naih.hu/files/2016_11_15_Tajekoztato_munkahelyi_adatkezelesek.pdf (2020.06.08.)

⁸⁶ A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Munka tv.) 294. § (1) f) pont

különbséget kíván tenni az adatkezelés és az irányítás alatt eljáró személy részére történő elérés biztosítása között, csak a magyar fordítás nem egyértelmű e tekintetben. Ez alapján kijelenthető, hogy az irányítás alatt eljáró személy részére való hozzáférés nem közlés, ezáltal nem adatkezelési tevékenység, így adatkezelés sem, ezért önálló céllal és joggal nem kell bírnia.

A második kérdés, miszerint címzettnek minősül-e az irányítás alatt eljáró személy, kiemelkedő gyakorlati szereppel bír, ugyanis az általános adatvédelmi rendelet szerint az érintettekkel szemben fennálló tájékoztatási kötelezettségnek ki kell terjednie a címzettek, illetve címzettek kategóriáira.⁸⁷ Azaz ha beletartozónak ítéljük, akkor akár – különös tekintettel a tisztességes eljárás elvére – értelmezhető úgy a tájékoztatási kötelezettség, hogy minden olyan – ideértve a munkavállalókat is – irányított személy nevével tájékoztatni kell az érintettet, aki hozzáfért a személyes adataihoz, ami a józanész szerint elképzelhetetlen terhet ró az adatkezelőkre, ugyanakkor mégsem lehetetlen.⁸⁸ Álláspontom szerint azonban nem címzett, hiszen a címzett fogalmi eleme, hogy „közöljék vele” a személyes adatot, és – ahogy fenn megállapításra került – az irányítás alatt eljáró személy részére történő hozzáférhetővé tétel nem minősül közlésnek, ezáltal adatkezelésnek.

IV. Elhatárolás a NAIH joggyakorlatában

A fentiek alapján kijelenthető, hogy sok esetben nehéz annak a megítélése, hogy az adatkezelésben résztvevő személyek milyen státuszt töltenek be, ezért a NAIH is többször foglalkozott a kérdéssel. Például a követeléskezelő cégek adatkezelésben betöltött szerepe kapcsán megállapította, hogy adatkezelőként, illetve adatfeldolgozóként való közreműködése is megvalósulhat, sőt egy esetben azt állapította meg a NAIH, hogy ugyanaz a személy bizonyos tevékenysége során adatkezelőnek, más tevékenysége során adatfeldolgozónak minősül.⁸⁹ Az ügy tényállása szerint tevékenysége alapvetően két típusú eljárásba sorolható: egyrészt ún. korai behajtásba, másrészt ún. késői behajtásba. Korai behajtás esetén a telefonon kereste meg az adósokat a megbízási szerződés alapján, a megbízó nevében, és megbízási szerződés alapján jutalék illeti a sikeres telefonos megkeresés és az érintett teljesítése esetén.

⁸⁷ Általános adatvédelmi rendelet 13. cikk (1) e) és 14. cikk (1) e) pont

⁸⁸ A 29. cikk szerinti munkacsoport Iránymutatás az (EU) 2016/679 rendelet szerinti átláthatóságról 42. o.

„A tisztességes eljárás elvével összhangban az adatkezelőknek az érintettek számára leginkább releváns információkat kell rendelkezésre bocsátaniuk a címzettekkel kapcsolatban. A gyakorlatban ez általában a megnevezett címzetteket jelenti, hogy az érintettek pontosan tudják, ki rendelkezik a személyes adataikkal. Ha az adatkezelők úgy döntenek, hogy a címzettek kategóriáit adják meg, az információknak a lehető legkonkrétabbnak kell lennie, és magában kell foglalnia a címzett típusát (pl. az általa végzett tevékenységekre való utalással), az érintett szakmát, az ágazatot és alágazatot, valamint a címzettek tartózkodási helyét”.

⁸⁹ NAIH/1257-14/2014/H. számú határozat 8-9. o.

A kései behajtás esetében a saját nevében jár el megbízási szerződés alapján, és az érintettet is erről tájékoztatja. Postai levél útján, valamint telefonon keresi meg az adóssággal rendelkező érintetteket. Nemcsak a követelés összegét, hanem azon felül felszámított a megbízási szerződésben foglaltaknak megfelelően adminisztrációs díjat is követelte.

A NAIH szerint a korai típusú behajtás esetén, mikor kizárólag a megbízó cég nevében telefonon kereste a megbízó ügyfeleit azért, hogy a megbízó által meghatározott tartalommal tájékoztatást adjon az adósság fennállásáról és a nemfizetés jogkövetkezményeiről, adatfeldolgozónak tekintendő, mivel nincs önálló döntési jogköre és az adatfeldolgozás módjára lényegében nincs befolyása. A kései típusú behajtás során azonban adatkezelőnek minősül, egyrészt azért, mert saját nevében végzi a követeléskezelési tevékenységet, másrészt pedig az adatokat – az eredeti adatgyűjtéshez képest - további célra, az adminisztrációs díj behajtása érdekében is felhasználja. Továbbá a megbízási szerződés szerint önálló döntési jogosítványokkal is bírt.⁹⁰

Könyvelők és könyvvizsgálók tekintetében is gondos mérlegelés szükséges mielőtt adatkezelésben való részvételük minősítésre kerül, ugyanis az az általuk ellátott feladattól függ. Ha a megbízó utasítása általánosak, nem tartalmazznak konkrét iránymutatást a feladat elvégzésére vonatkozóan, akkor adatkezelőként jár el, ha azonban részletes utasítások alapján végzi tevékenységét, akkor adatfeldolgozónak tekintendő, az utasítások, és az általuk korlátozott mérlegelési jogkör következtében.⁹¹

Érdekes kérdés továbbá az ügyvéd adatvédelmi szempontú megítélése. Az ügyvédek helyzete azért különleges, mert bár az ügyvéd az ügyfele megbízása és utasításai alapján jár el, de érvényesül az ügyvédi tevékenységről szóló törvény szerinti szabadsága és önállósága tekintettel arra, hogy nem vállalhat el hivatásbeli önállóságát veszélyeztető kötelezettséget, márpedig adatfeldolgozás, közös adatkezelés esetén e nagyfokú szabadság nem biztosítható.⁹² Bár törvény deklarálja az ügyvédek nagyfokú autonómiáját, de a WP29 munkacsoport is - a magyar jogalkotástól függetlenül - azt állapította meg, hogy a minősítés tekintetében lényeges és meghatározó szerepet játszik a szolgáltató hagyományos szerepe és szakmai hozzáértése, ezért a bíróság előtti jogi képviselő tekintetében az ügyvédek "független adatkezelőnek" tekintendők.⁹³ A WP29 szerint tehát egy ügyvéd adatkezelőnek minősül, ha megbízását az ügyfél általános utasításai szerint látja el, azonban elviekben – a könyvelőkhöz hasonlóan – más konstrukció is létrejöhet az utasítások konkretizálásával. De - különösen a magyar a jogi szabályozás mellett -

⁹⁰ NAIH/1257-14/2014/H. számú határozat 8-9. o.

⁹¹ Jóri 2018. 229. o.

⁹² Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény 6. §

⁹³ WP29 1/2010. vélemény 29. o.

meglehetősen szűk tevékenységi körben tekinthető az ügyvéd adatfeldolgozónak szakmai és hivatásbeli függetlensége következtében.

Az ügyvédi tevékenységre jogalapot természetes személy ügyfél esetén az ügyvédi megbízási szerződés, és jellemzően az ügyfél azon jogos érdeke biztosít, miszerint jogosult jogi segítséget kérni igényének előterjesztéséhez, érvényesítéséhez, illetve védelméhez.⁹⁴ A jogos érdeket az Alkotmánybíróság joggyakorlata megerősítette azáltal, hogy elismerte, hogy az ügyvédnek garanciális szerepe van az igazságszolgáltatásban, hiszen segíti az ügyfelét hozzáférni igazságszolgáltatáshoz.⁹⁵

V. Összegzés

Az általános adatvédelmi rendelet hatálybalépésével elengedhetetlenné vált tehát az adatkezelésbe bevont szereplők betöltött szerepének definiálása, hiszen a rendeletről fakadó kötelezettségek – így különösen előzetes tájékoztatás, érintetti joggyakorlás biztosítása, felelősségvállalás – teljesítésének előfeltétele. Adatkezelő személyének egyértelmű meghatározásának az az egyik legfontosabb célja, hogy egyértelműen definiált legyen(ek) az(ok) a személy(ek), aki az adatkezelésre vonatkozó jogforrásokból származó kötelezettségek betartásáért felelős(ek). A rendelet szerint az adatkezelésben érintett valamennyi adatkezelő felelősséggel tartozik minden olyan vagyoni és nem vagyoni kárért, amelyet a rendeletet sértő adatkezelés okozott. Az adatfeldolgozó felelőssége korlátozottabb, ő csak abban az esetben tartozik felelősséggel, ha nem tartotta be a rendeletben meghatározott, kifejezetten az adatfeldolgozókat terhelő kötelezettségeket, vagy ha az adatkezelő jogszerű utasításait figyelmen kívül hagyta vagy azokkal ellentétesen járt el.⁹⁶ Ha több adatkezelő vagy több adatfeldolgozó vagy mind az adatkezelő mind az adatfeldolgozó érintett ugyanabban az adatkezelésben, és felelősséggel tartozik az adatkezelés által okozott károkért, minden egyes adatkezelő vagy adatfeldolgozó egyetemleges felelősséggel tartozik az érintett tényleges kártérítésének biztosítása érdekében, azonban az az adatkezelő vagy adatfeldolgozó, aki a teljes kárt megtérítette, a többi adatkezelővel vagy adatfeldolgozóval szemben megtérítési igényrel élhet a károkozásban való közreműködése mértékéig.⁹⁷

Bár első pillantásra ez nem tűnik nehéz feladatnak a szerepek elhatárolása, de tekintettel arra, hogy az alanyok minősítése az adatkezelésben vállalt tényleges tevékenységükön, nem pedig jognyilatkozataikon alapul, továbbá a mérlegelést

⁹⁴ Tamás Bereczki - Ádám Liber: *Adatkezelő vagy adatfeldolgozó-e az ügyvéd.* 3. o. <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a37ba0e5-3cef-4d71-8ab7-1dda2d372b4d> (2020.06.08.)

⁹⁵ 22/1994. (IV. 16.) AB határozat II.2., 52/1996. (XI. 14.) AB határozat 1.6. pont

⁹⁶ Általános adatvédelmi rendelet 82. cikk (1) és (2) bekezdés

⁹⁷ Általános adatvédelmi rendelet 82. cikk (4) és (5) bekezdés

mindig az adott eset összes körülményének figyelembevételével lehet elvégezni, nem pedig egzakt normák alkalmazásával, ezért sokszor jelent kihívást az adatkezelőknek. Igaz ez különös tekintettel arra, hogy nem megfelelő minősítés esetén könnyen ellenőrizhető és egyszerűen visszakövethető hiba jön létre, ami – ilyen jelentős összegű bírságokkal fenyegetettségre tekintettel – még inkább emeli jelentőségét.

Korábban az Infotv. úgy rendelkezett, hogy az adatfeldolgozó saját célra adatkezelést nem végezhet,⁹⁸ azonban ez a rendelkezés hatályon kívül helyezésre került, és megállapíthatjuk, hogy a szerepek elhatárolását mindenképpen adatkezelési célonként kell végezni, hiszen előfordulhat, hogy adatkezelési célonként eltér az adatkezelésben részt vevő személyek státusza. A tanulmány célja tehát az volt, hogy segítséget nyújtson a résztvevők jogállásának elhatárolásában, és fentiek alapján tehát kijelenthető, hogy az elhatárolás során az adatkezelés céljáról és módjáról van döntésre vonatkozó hatáskörből, az utasításadásra való jogosultságból és abból kell kiindulni, hogy kinek a nevében, érdekében történik az adatkezelés. Ezt követően sem szabad elfeledkezni a kapcsolódó adminisztratív kötelezettségekről, így különösen a vonatkozó szerződéskötési kötelezettségnek való megfelelésről. Az általános adatvédelmi rendelet alapján ugyanis *expressis verbis* szerződéskötési kötelezettség áll fenn a közös adatkezelés és adatfeldolgozás esetén, önálló adatkezelők közti adattovábbítás esetén ilyen kötelezettség nem kerül kifejezetten nevesítésre, de álláspontom szerint szükségessége levezethető – a korábban kifejtetteknek megfelelően – az általános adatvédelmi rendelet rendelkezéseiből.

⁹⁸ Infotv. 10. § (3)